

Штучний інтелект і можливості його застосування в судовій економічній експертизі

Інеса Овсянникова

докторка філософії в галузі права, провідна наукова співробітниця сектору економічних досліджень, лабораторія економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна,

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3351-7781>, e-mail: inessa_ovs@ukr.net

Розглянуто найбільш досліджувані й актуальні в сучасному світі питання впливу штучного інтелекту на різні сфери людського життя, зокрема, можливість його інтегрування в судово-експертну діяльність для підвищення її ефективності.

Ключові слова: економічна експертиза; судово-експертна діяльність; штучний інтелект.

Artificial Intelligence and Possibilities of its Application in Forensic Economic Examination

Inessa Ovsiannykova

The paper outlines the most researched and relevant issues of artificial intelligence influence on various areas of human life, particularly the possibility of its integration into forensic expert activity to enhance its efficiency.

Keywords: forensic economic examination; forensic expert activity; artificial intelligence.

Економічні правопорушення (шахрайство, відмивання грошових коштів і корупція) завдають значної шкоди економіці країн по всьому світу. Традиційні методи боротьби з такими злочинами часто виявляються не-ефективними через складність їх виявлення та розслідування. Останніми роками штучний інтелект відіграє все більш значущу роль у боротьбі з економічними злочинами, пропонуючи новітні інструменти для їх виявлення, аналізу та запобігання їм [1, с. 188].

Штучний інтелект — це технологія, яка дає змогу імітувати людську поведінку під час вирішення певних завдань, основою якої є цілий комплекс різноманітних дисциплін. Він спроможний швидко обробляти значні масиви інформації, застосовуючи свої інтелектуальні алгоритми, здатний до самонавчання без утручання в такий процес людини, застосовуючи закономірності та правила, закладені в базі даних. Згідно із технічним звітом ISO/IEC TR 24028:2020: «Штуч-

ний інтелект — здатність інженерної системи здобувати, обробляти та застосовувати знання та навички» [2].

До переваг застосування штучного інтелекту належать, зокрема: точність і швидкість оброблення даних; аналізування значної кількості інформації у стислі строки; зменшення помилок і збільшення шансів досягнення результатів більш високої точності; зниження собівартості й підвищення продуктивності праці; невтомність (зокрема, відсутність потреби у сні або перерви на обід); здатність працювати в потенційно небезпечному для людини середовищі [3, с. 18—19].

А. Колесніков та О. Карапетян відзначають, що інтенсивний розвиток штучного інтелекту у світі кількома останніми десятиліттями став однією з найголовніших тенденцій у сфері науки та технологій. Ця динаміка зберігається, і багато сфер життя залишаються потенційними сферами застосування штучного інтелекту, який є результатом створення нових систем обробки й аналізу даних, що завдяки швидкості роботи та функційності здатний замінити людину в тих сферах, де їй складніше виконувати певні завдання або вона здатна виконувати їх не так ефективно, як робототехніка [4].

Принципи та завдання розвитку технологій штучного інтелекту в Україні законодавчо визнано одним із пріоритетних напрямів у сфері науково-технологічних досліджень. Україна, яка є членом Спеціального комітету зі штучного інтелекту

при Раді Європи, у жовтні 2019 року приєдналася до Рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту (англ. *Organization for Economic Cooperation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449*) [5]. До того ж у вересні 2022 року Україна підписала Угоду про участь у програмі Європейського Союзу (далі — ЄС) «Цифрова Європа» (2021—2027), метою якої є розвиток провідних цифрових навичок, упровадження цифрових технологій на підприємствах, розбудова цифрової інфраструктури й доступність цифрових послуг для громадян і державних інституцій країн ЄС та асоційованих до Програми країн [6].

Можливість застосування штучного інтелекту все частіше привертає увагу як наукової спільноти, так і окремих фахівців, зокрема в галузі криміналістики та судової експертизи. Науковці зауважують, що перед сучасною криміналістичною наукою постали завдання, пов'язані з удосконаленням методів і технологій розслідування економічних правопорушень, які потребують застосування новітніх інформаційних цифрових технологій та які слід адаптувати до умов роботи професійних учасників кримінального провадження [7, с. 234]. Зі свого боку судова економічна експертиза також потребує напрацювань з оцінювання й оброблення значного масиву електронних доказів, адже, як слушно зазначають О. Віхляев та І. Германюк, на судових

експертів-економістів найближчим часом чекають проблеми з опрацюванням великих обсягів цифрових доказів, що містять значний набір даних, а також із необхідністю аналізувати такі докази [8, с. 95].

Найбільш доцільним, на нашу думку, було б застосування можливостей штучного інтелекту під час виконання судовими експертами-економістами досліджень за експертною спеціальністю 11.2 «Дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій», а саме під час проведення аналізу показників фінансово-економічного стану підприємства (організації).

Незважаючи на перспективність застосування штучного інтелекту в боротьбі з економічними правопорушеннями, сьогодні існують певні труднощі із законодавчим, методологічним та етичним урегулюванням питання щодо його застосування у практичній діяльності. У питаннях розвитку та запровадження штучного інтелекту пильної уваги потребують безпека, надійність, прозорість, справедливість, етика й рівність (неупередженість), запобігання порушенням основних прав людини, особливо коли неможливо передбачити наслідки застосування нових технологій [3, с. 19].

Перелік джерел посилання

1. Будник Л. А., Будник В. І. Використання штучного інтелекту у протидії економічним правопорушенням. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : зб. мат-лів VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 19—20.04.2024). Тернопіль, 2024. С. 188—191. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/1341> (дата звернення: 24.09.2024).
2. ISO/IEC TR 24028:2020(en) Information technology. Artificial intelligence. Overview of trustworthiness in artificial intelligence / ISO. URL: <https://www.iso.org/standard/77608.html> (дата звернення: 24.09.2024).
3. Матуелене С., Шевчук В., Балтрунене Ю. Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: вітчизняний та європейський досвід. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 4 (29). С. 12—46. DOI: 10.32353/khrife.4.2022.02 (дата звернення: 24.09.2024).
4. Колесніков А. П., Карапетян О. М. Штучний інтелект: переваги та загрози використання. *Ефективна економіка*. 2023. № 8. 13 с. DOI: 10.32702/2307-2105.2023.8.9 (дата звернення: 24.09.2024).
5. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядж. КМУ від 02.12.2020 р. № 1556-р (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 13.09.2024).
6. Європейські програми підтримки / Дія : офіц. портал. URL: <https://business.diia.gov.ua/evropejski-programi-pidtrimki> (дата звернення: 13.09.2024).

7. Будник Л. А., Ронська О. Г., Будник В. І. Застосування цифрових технологій при розслідуванні економічних правопорушень. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : зб. мат-лів VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 28.04.2023). Тернопіль, 2023. С. 234—236. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/1171/1148> (дата звернення: 24.09.2024).
8. Віхляєв О. К., Германюк І. В. Судово-економічна експертиза та електронний обіг документів у кримінальному процесі. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. Вип. 2 (14). С. 90—98. DOI: 10.32689/2617-9660-2021-2(14)-90-98 (дата звернення: 24.09.2024).